

ELS VAN DAMME

Literaire kritiek van Richard Minne in 'Het Geestesleven' (Vooruit, 1945-1965)

Literaire kritiek van Richard Minne in 'Het Geestesleven' (Vooruit, 1945-1965)
Els van Damme (ed.)

ELS VAN DAMME,
Literaire kritiek van Richard Minne in 'Het Geestesleven' (Vooruit, 1945-1965),
Amsab-ISG/UGent, 2015, 782 pp.
Prijs: € 25

Te koop in Amsab-ISG en in
boekhandel Walry, Gent

In 2015 kreeg Amsab-ISG bezoek van prof. Yves T'Sjoen en dr. Els van Damme, beiden verbonden aan de onderzoeksgroep Teksteditie Literatuur in Vlaanderen van de Ugent. Ze vroegen onze medewerking voor een teksteditie van de schrijver en journalist Richard Minne (1891-1965). Minne schreef maar liefst 6000 bijdragen in de socialistische krant *Vooruit*, waarvan ca 1500 'Brieven van Pierken', meer dan 3600 afleveringen van zijn dagelijkse rubriek 'In 20 lijnen' en 1000 literatuurkritische bijdragen voor de cultuurpagina 'Het Geestesleven'. Het is Paul-Gustave van Hecke die deze laatste rubriek lanceerde in 1933, om 'de proletarische lezer te ontvoogden'. Richard Minne, die al sinds 1931 in dienst was van *Vooruit*, vooral voor het satirische weekblad *Koekoek*, was er van bij de aanvang bij betrokken. Door verschuivingen binnen de redactie van *Vooruit*, zette hij in augustus 1934 zijn medewerking aan de rubriek stop. In 1945 nam hij de draad weer op en werd hij er ook de trekker en, later, hoofdredacteur van.¹

Els van Damme startte met het editiewerk van de naoorlogse literatuurkritieken in 2006. Dat mondde uit in haar proefschrift in 2012.² Ze behandelde alle teksten die tussen 1945 en 1965 verschenen in de rubrieken van 'Het Geestesleven': 'Panorama van de letteren', 'Brieven aan een lezeres over de Franse letteren', 'Met het potloodstompje' en 'Pro en contra'.

De vijftigste verjaardag van Minnes overlijden in 2015 leek het uitgelezen moment om een tekstkritische uitgave uit te brengen. En Amsab-ISG de uitgelezen partner.

Hieronder een voorproefje van zijn eigengeerde en vaak ironische stukjes.

¹ Els van DAMME, *Literaire kritiek van Richard Minne in 'Het Geestesleven' (Vooruit, 1945-1965)*, Amsab-ISG/UGent, 2015, pp. 5-12.

² Els van DAMME, *Er moet roering komen in het brouwsel. Het literatuurkritische werk van Richard Minne in Vooruit (1933-1965)*, doctoraal proefschrift, Ugent, 2012.

Over de kunst van aan kunst te doen

Ge zit met een aankomende zoon ('t kan ook een dochter zijn) en ge weet eigenlijk niet goed wat ermee aan te vangen? Zijn (haar) schoolresultaten zijn maar zo en zo... en daarbij, waar men zich draait of keert, voor al de winstgevende carrières staan honderd kandidaten gereed voor één betrekking.

Welnu, maak er een artiest van, van uw zoon of dochter. Een literatureluurder b.v. Tegenwoordig is daar veel vraag naar, geloof me. Er is een tijd geweest dat de artiesten soms van honger stierven, maar die tijd behoort definitief tot het verleden. Er zijn natuurlijk halve en integrale mislukkelingen en dat in alle beroepen, maar zelfs zij die aan 't staartje komen weten toch meestal nog hun plan te trekken. We leven in een tijdperk waarin druk gekultuurd wordt, van onder tot boven. Niemand kan het loochenen: de literatuurderij heeft thans een veel groter aandeel in het openbare leven dan vroeger. Er zijn heel wat meer mensen die lezen, of die doen alsof, dan vijftig jaar geleden. Iemand die een boek ter hand nam, dat was een hele coco in die tijd, een kerel die tot de elite behoorde, om zo te zeggen. Tegenwoordig maakt iedereen van de elite deel uit.

Kortom, de behoefte aan literaire producenten is hals over kop toegenomen. Al wat een hoofd op zijn schouders draagt kan dus gerust zijn kans wagen. Om 't even wat er in dit hoofd zit en er omgaat. En hoe vroeger van wal wordt gestoken hoe beter. De eerstgekomenen nemen gewoonlijk de beste plaats in. De wonderkinderen worden thans aan de lopende band geproduceerd. De kleine Mozart was een fenomeen; nu gaat er geen week voorbij zonder een half dozijn nieuwe Minou Drouets.¹

¹ Minou Drouet (1947), Franse dichteres die in 1955 op achtjarige leeftijd debuteerde. Haar dichtwerk, en dan in het bijzonder het authenticiteitsvraagstuk, zorgde voor heel wat polemieken.

't Is van jongsaf dat de plooi dient genomen.

De publiciteit zorgt voor de rest. Heeft de film ons niet geleerd wat een vedette is? De trucjes van het métier moet ge zo spoedig mogelijk onder de knie hebben, dat spreekt. Wanneer de vedette uit bed stapt belt ze de fotograaf op. Idem wanneer ze een bad neemt, of van lief verandert. En dat komt alles in de gazet. Is de vedette een man, dan laat hij zich kiekeken terwijl hij zijn kippen voedert, of aan het zeestrand ligt te bruinen. Het publiek is verzot op dergelijke dingetjes. Zelfs een Léautaud zou nooit zo bekend zijn geworden was het niet van zijn katten en zijn aap geweest, die deel uitmaakten van zijn huishouding.

Maar dat zijn dingen die men niet nadoet. Koop uw zoon (of dochter) dan liever ook maar zo spoedig mogelijk een bromfiets. Achteraf zorgt hij zelf wel voor een auto. Dichters en romanschrijvers kunnen het zonder dat tuig niet doen. *Quand vous voyez un conducteur sûr de lui au volant d'une Cadillac*, zo schreef de criticus Robert Beauvais onlangs in het Parijse weekblad *Arts*, *il y a de grandes chances pour que ce soit un traficant de drogues, un entrepreneur artisan de petites villes ou un poète maudit*.

Sedert vijftien jaar is de literatuur een show business: aldus de titel van Beauvais' artikel. Bij ons minder dan in landen met uitgestrekt taalgebied natuurlijk. Maar ook wij, we zijn goed op weg. Eens komt de dag dat we de naam van onze literatureluurders vermeld vinden in de reportage van een of andere sportgebeurtenis, gelijk men voor een paar dagen lezen kon in de titel van een verslag over de Ronde van Frankrijk (en dit in een zeer, zeer serieus blad): *Jacques Anquetil... Françoise Sagan du vélo*.

Volgende week gaat dit praatje verder. Ge hebt er niets tegen, hoop ik?

13 juli 1957

Over literaire prijzen

Aan kulturele taraboem ontbreekt het niet de dag van vandaag. 't Is al zagezegde cultuur wat de klok slaat. Wat niet belet dat de belangstelling voor literaire prijzen b.v. hier zogoed als nul is. Behalve enkele officiële onderscheidingen hebben wij trouwens geen Goncourt, geen Femina, geen Renaudot, enz. In Frankrijk daarentegen wordt, weken voor de toekenning, over de komende gebeurtenis gepolemiseerd. En zelfs na de uitreiking van de prijs gaat de discussie verder.

Geen kleinigheid, zo'n prijs. Niet om zijn bedrag zelf gaat het. De Renaudot? Geen duit. De Goncourt? 500 F. De Medicis? Zoiets in de 30.000. Aan de kop komt de Femina met 50.000 F. Maar een bekroond werk ziet zijn oplage dikwijls tot 200.000 exemplaren stijgen. De laureaat van de Goncourt, de oudste en de voornaamste der prijzen, kan op een paar miljoentjes aan auteursrechten rekenen. En wat de uitgever betreft, die strijkt nog heel wat meer op. (Men mag het betwijfelen of een boek bij ons een ruimere afzet vindt na een prijs te hebben weggekaapt.)

Over het voor en het tegen van literaire prijzen is reeds heel wat gepolemiseerd. Dat er bij het aanduiden van de winnaar wel eens spijtige vergissingen begaan werden, en nog zullen begaan worden, dat is bijna zogoed als onvermijdelijk. Maar zelfs de ergernis en de ruzie daaromtrent hebben hun belang. Zij zetten de lezer er toe aan kennis te nemen van de besproken boeken en een eigen oordeel uit te spreken.

Hoe dan ook, dikwijls moeten de jury's het ontgelden. Nu, het is niet altijd een pretje van een jury deel uit te maken. Armand Salacrou komt daar een en ander over mee te delen in een interview hem afgenomen door een medewerkster van het weekblad *L'Express*.

De keus van een bepaald boek, en dit in het jaar zelf van zijn verschijnen, is geen gemakkelijke taak, zegt hij. Wat ook dient te worden aangestipt, 't is dat de juryleden, in de loop der laatste zes weken, doorgaans niet minder dan zowat een tweehonderdtal romans toegestuurd krijgen. Kwestie dus van zes weken lang dag en nacht te lezen!

Onze keus? vraagt Salacrou. Het is reeds meer dan eens gebeurd, dat twee uitzonderlijke werken in competitie kwamen. Wat o.a. het geval was in 1913, toen de helft der juryleden van de Goncourt hun keus vestigden op *Barnabooth*¹ van Valery Larbaud, de andere helft op *Le Grand Meaulnes* van Alain-Fournier. Met het gevolg dat een derde boek, van de hand van een heel wat minder talentvol schrijver, met de prijs gaan lopen is. En zelfs wanneer de jury een uitzonderlijk talent bekroont, dan nog komt het voor dat hij aan kritiek blootstaat. Toen Marcel Proust de Goncourtprijs behaalde met zijn roman *A l'Ombre des jeunes Filles en fleurs*, werd de auteur voor een onleesbaar schrijver gehouden.

De geschiedenis der literaire prijzen zou een interessant hoofdstuk van het algemeen literatuuroverzicht verdienen uit te maken. Al was het maar tot ons lering, want in deze tijden van kultuurlurderij is niemand er zeker van dat hij morgen niet opgeroepen wordt om als jurylid zijn bevoegdheid in de weegschaal te werpen.

1 december 1960

¹ Oorspronkelijke titel: *O.A. Barnabooth* (1913).

Herdenkingen aan de lopende band

Zoveel jaren geleden geboorte (of overlijden) van de bekende schrijver... volgt de opsomming zijner werken. En daarbij niets dan lof natuurlijk. Het doet geleerd aan zo'n herdenking te doen. En 't levert u bovendien stof voor een artikel. Spijtig maar dat het praktisch onmogelijk is al die verjaringen bij te houden, ze zijn te talrijk. Vooral daar de levenden daar ook nog zijn en die staan vol ongeduld aan de deur te trampelen, met hun jongstverschenen boek in de handen. Laat de levenden evenwel een beetje geduld oefenen, die krijgen hun beurt. Is het vandaag niet, dan morgen of overmorgen. De in memoriam's hebben voorrang.

Weet ge b.v. hoe lang het geleden is dat Rabindranath Tagore gestorven is? Twintig jaar. (Moest hij nog in leven zijn hij zou thans honderd jaar tellen). Een dichter die vroeg begonnen is, die Tagore: toen hij zeventien was had hij reeds zeventuizend verzen geschreven. In de oorspronkelijke uitgave omvat zijn volledig oeuvre niet minder dan honderdtwintig volumes. Hij was bovendien ook schilder, naar ik ergens gelezen heb: tweeduizend doeken. En hij schreef ook muziek: meer dan een duizendtal liederen, die zeer populair zijn in Indië. Zijn literaire productie is hier slechts gedeeltelijk gekend. 't Geen niet belet dat Tagore heel wat bewonderaars telt en telde in Europa. Aan de kop Romain Rolland, die verklaarde dat hij zich dichter bij Tagore voelde dan bij om het even welke dichter en denker uit de westerse wereld. Komman, hebt ge de kans: lees deze poëet.

Eveneens twintig jaar geleden is de Engelse romanschrijfster en essayiste, Virginia Woolf (1882-1941), gestorven. (Zelfmoord). Zij onderging de invloed van Proust. Haar beste romans: *Mrs. Dalloway* en *To the Lighthouse*. In de Engelse letteren heeft Virginia

Woolf een blijvende plaats veroverd. Te lezen, te herlezen.

Lijdt ge niet aan duizeligheid dan maken we maar een grote sprong naar het verleden, nl. naar het jaar 1761: geboorte van de in 1813 gestorven Nederlandse volksopvoeder en letterkundige Adriaan Loosjes. Geen groot prozaïst weliswaar, maar om het burgerlijk leven van die tijd bij onze Noorderburen te leren kennen doen we er goed aan, naar 't schijnt, zijn roman in brieven: *Historie van mej. Susanna Bronkhorst* en ook *Het leven van Maurits Lijnslager* te lezen.

Werk op de plank dus. En ja, dan moeten wij het hier natuurlijk ook hebben over een schrijfster die ons allen nauw aan het hart ligt: Virginie Loveling. 125 jaar geleden werd zij te Nevele geboren. Pas vijftien schrijft zij haar eerste gedicht. In 1874 publiceert zij, samen met haar vroeggestorven zuster Rosalie, haar eerste proza onder de titel *Novellen*. (In deze bundel komt het bekende verhaal van Rosalie voor: 'Meester Huyghe'). In 1875: *Nieuwe Novellen*. Na de dood van haar moeder, in 1879, vestigt Virginie zich te Gent en zet haar literaire bedrijvigheid voort. Haar werk is van technische kwaliteit en bovendien is zij bij ons een der eersten geweest om in de roman aan psychologische peiling te doen. En vooral ook om het realisme in onze literatuur door te voeren. Van Virginie Loveling hebt gij niet alles gelezen, maar zeker wel – hoop ik tenminste voor u – haar romans *Een dure Eed* en *Levensleer* (deze laatste in samenwerking met haar neef Cyriel Buysse). De ouderen van dagen zullen zich wellicht herinneren dat Virginie Loveling in 1912 te Gent op grootse wijze werd gehuldigd. Zij overleed 1 december 1923 en ligt te Gent begraven, naast haar neef Cyriel.

Verjaringen herdenken is een daad van rechtvaardigheid. En tevens aan innerlijke verrijking doen.

15 juni 1961